

Жидков Костянтин Сергійович,
аспірант кафедри політології та філософії,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків
ORCID 0000-0002-4279-5353

УДК 351.15:332.1

doi: 10.34213/tp.21.02.13

СТАЛИЙ МІСЦЕВИЙ РОЗВИТОК: СУТНІСТЬ І ЗМІСТ

Досліджено сутність і зміст сталого місцевого розвитку. Визначено декілька теорій та чинників, що впливали і/або впливають на сталий місцевий розвиток у часі.

Ключові слова: сталий розвиток, сталий місцевий розвиток, об'єднана територіальна громада.

Постановка проблеми. Усе більше вчених називають сучасний період “антропоценом”, епохою, коли людський розвиток розгортається такими темпами, які є згубними для нашої планети [1]. Аргумент про те, що подібне зростання має бути обмеженим, було викладено десятки років тому в основній доповіді, поданій Медоуз та іншими до Римського клубу [3], і він нарешті отримує належну підтримку. Ми живемо вже не в “порожньому світі”, а в “повному” [5], що має значні наслідки для нинішніх і майбутніх поколінь. Нинішні покоління тепер мають як знання, так і відповідальність вести людство до більш стійкого майбутнього [2].

У світлі нещодавніх подій, таких як кліматична угода COP21, прийняття ООН Цілей сталого розвитку до 2030 р. та Конференція Habitat III, зростає визнання ролі населених пунктів як ключових складників глобальних викликів та глобальних рішень. Сталий місцевий розвиток є цілісним підходом, який інтегрує соціальні, екологічні та економічні міркування у процеси та дії, що вчиняються місцевими громадами на їхньому шляху до сталого розвитку. Це тягне за собою прогрес у всіх формах спільного капіталу громад – природного, фізичного, економічного, людського, соціального та культурного [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням різних аспектів проблеми сталого місцевого розвитку приділено увагу багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, серед яких, зокрема: О. Алімов, О. Бобровська, З. Герасимчук, С. Дорогунцов, І. Дробот, А. Корнійчук, О. Крайник, Ф. Латроніко, А. Кампос, Є. Матвіїшин, О. Надоша, В. Трегобчук, І. Чикаренко. Проте відсутність дефініційного консенсусу, практична невирішеність низки питань актуалізує доцільність проведення подальших досліджень у цьому напрямі.

Мета статті – дослідити теоретичні засади сталого місцевого розвитку, розкрити його зміст та сутність, визначити теорії та чинники, що впливали на нього в часі.

Виклад основного матеріалу. Низкою науковців в останні роки розвиток громад і місцевий розвиток був інтегрований у концепцію сталості, (термін, спочатку введений у 1970-х рр.) [1]. Відповідно до цього стверджується, що поліпшення рівня життя та добробуту нинішнього населення на шкоду можливостям майбутніх поколінь є короткочасним розвитком, який не можна вважати місцевим розвитком як таким. Сталий місцевий розвиток повинен мати здатність зворотного зв'язку та підтримувати себе з часом,

дотримуючись обмежень щодо навколишнього природного середовища [2]. Місцевий розвиток, своєю чергою, виник як відповідь на кризу, пережиту в 1970-х рр. [8], що характеризувалась зростанням цін на нафту – на той час головний двигун економічної діяльності на глобальному рівні [9].

Місцевий розвиток розуміється як процес покращання економічної, соціальної та екологічної ситуації певної території, заснований на використанні ендегенних ресурсів з метою підвищення добробуту та якості життя її населення [4]. Основний наголос тут робиться на ендегенних ресурсах [5], що дає можливість використовувати переваги економічної та соціальної динаміки конкретної території. Шляхом досліджень, спрямованих на місцеві громади, агенти місцевого розвитку аналізують історичний та соціально-культурний контекст території, виявляючи, зокрема, взаємозв'язки між публічним і приватним секторами та громадянами [6]. Відповідно до цього розробляються проекти та заходи, що заохочують місцеві громади бути більш сталими та стійкими у глобальному контексті постійних змін.

Тобто основною характеристикою, яка відрізняє місцевий розвиток від інших моделей зростання, є акцент на територіальному чиннику та на конкретних ресурсах, що містяться в ньому. Зіткнувшись з баченням, у якому ініціативи щодо зростання походять від центральної влади, місцевий розвиток сприяє розробленню відповідних місцевих планів, що залежать від досвіду тих, хто живе реальністю території і хто найкраще знає її сильні та слабкі сторони.

Однак якщо відповідний соціально-економічний стан території з часом не буде підтримувано, політика місцевого розвитку певним чином втратить свій сенс. З цієї причини наукове співтовариство вдалося до концепції сталості, яку вперше було обговорено на Конференції ООН із навколишнього середовища та розвитку, що відбулася у Стокгольмі в 1972 р. [10]. У наступне десятиліття Міжнародний союз охорони природи обстоював важливість цього бачення шляхом інтеграції чинників збереження природи та розвитку за допомогою Світової стратегії збереження, яку він сформулював згідно з Програмою ООН з охорони навколишнього середовища та Всесвітнім фондом природи [11].

Саме у Всесвітній комісії з питань навколишнього середовища та розвитку (також відомій як Комісія Брундтланда) у 1987 р. Концепцію сталості було включено в питання про те, як і чому розвиваються території. У звіті викладено два ключових моменти. Перший – це терміновість задоволення потреб найслабшої території, а другий – обмеження, накладені технологіями та суспільством на здатність довкілля задовольняти поточні та майбутні потреби.

Існують різні наукові течії, що пов'язують сталий місцевий розвиток із певними чинниками. Насамперед це інновації як фундаментальна сила, на яких робиться наголос, наприклад, у теорії інноваційного середовища [14], концепції “розумного зростання” [15], а також підходах, що досліджують взаємозв'язок між інноваціями та ендегенним розвитком [16].

На наш погляд, слід надати перевагу підходу, що робить наголос на участі громадян, але поєднуючи цю участь із використанням інновацій, особливо у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Розглядаючи поняття “сталий розвиток”, слід зазначити, що його досить часто критикували як неоднозначний і відкритий для суперечливих тлумачень.

чень, але з часом це поняття стало загальноприйнятим і вже не підлягає сумніву. При цьому “розвиток” не слід плутати зі “зростанням”, у той час як кількісне збільшення (наприклад, доходу, чисельності населення, виробництва та розміру) влучно описується як “зростання”, якісні зміни (наприклад, у стані здоров’я, знань, якості життя, доступності та ефективності використання ресурсів) більш точно описуються як “розвиток” [7]. Більше того, сталий розвиток не слід сприймати як компроміс між навколишнім середовищем та економікою, оскільки захист екосистем та сталий розвиток не повинні означати втрату робочих місць чи економічний спад. Ідеться про новий спосіб думання про соціально-економічний розвиток у довгостроковій перспективі – про те, щоб “робити розвиток інакше” [7].

У дослідженні кількох визначень сталого розвитку Берке та Конрой [9] визначили чотири його загальних характеристики:

- 1) “збалансованість” при інтеграції екологічних, економічних та соціальних аспектів;
- 2) потенціал системи до регенерації (відтворення та зміцнення);
- 3) визнання того, що локальні системи є частиною глобальної системи;
- 4) динамічний та такий, що постійно змінюється, характер сталого розвитку.

Далі вони описали сталий розвиток як “динамічний процес, у якому громади передбачають і пристосовують потреби нинішнього та майбутніх поколінь таким чином, щоб відтворювати та збалансувати місцеві соціальні, економічні та екологічні системи та пов’язувати місцеві дії з глобальними проблемами” [9].

Погоджуючися з цими авторами, слід наголосити, що на нині необхідно переходити від “загальної картини” глобальної сталості та Цілей сталого розвитку ООН до місцевої стійкості та Цілі 11 щодо інклюзивних, безпечних, стійких та сталих населених пунктів. Тому ми наголошуємо на важливості місцевих громад у вирішенні питань сталості як на місцевому, так і на глобальному рівні.

На цей час спостерігається все більше зростання визнання ролі територій і особливо населених пунктів як ключових складників забезпечення сталого розвитку. Ще на Саміті Землі в Ріо-де-Жанейро в 1992 р. місцеві уряди з питань сталого розвитку (ICLEI) каталізували прийняття Місцевої програми-21, ініціативи, що сприяє посиленню ролі місцевих органів влади у плануванні сталого розвитку [12]. Двадцять років по тому конференція “Ріо+20” заохочувала оцінювання стійкості на рівні місцевих громад [7]. До цього слід додати вже згадувану вище Ціль 11 з ЦСР щодо “інклюзивних, безпечних, стійких та сталих” територій і населених пунктів, що знову демонструє важливість місцевої сталості. Також слід згадати третю конференцію ООН з питань населених пунктів Habitat III, що відбулась у жовтні 2016 р. в Екваторі, де також акцентувалося на сталому міському та територіальному розвитку, що вимагає:

- 1) комплексного формулювання та реалізації відповідної політики;
- 2) трансформаційних стратегій оновлення;
- 3) екологічного планування та управління;
- 4) планування компактних та пов’язаних між собою населених пунктів та територій;
- 5) інклюзивного та спільного планування [13].

Незважаючи на відсутність досі дефініційного консенсусу, сталий місцевий розвиток, як і сталий розвиток, має три основні елементи, щодо яких дослідники та практики загалом погоджуються: навколишнє середовище (біосфера та управління ресурсами), суспільство (вирішення питань справедливості, інтеграція, згуртованість і бідність) та економіка (якісні та кількісні економічні показники) [7]. Відповідно до цього можна визначити кілька теорій та чинників, що впливали і/або впливають на сталий місцевий розвиток у часі.

1. *Екологічна модернізація.* Завдяки вдосконаленню технологій та новим розробкам, енерго- та ресурсоефективності та інноваціям у виробництві екологічна модернізація в першу чергу прагне досягти відповідності між економічним та екологічним вимірами сталості. Прихильники екологічної модернізації вважають, що інновації та технології можуть забезпечити надійне вирішення екологічних проблем, створених людською діяльністю, і водночас сприяти подальшому зростанню, переходячи до “чистішої” економіки, яка інтерналізує екологічні ризики [14]. Ця теорія, що узгоджує ефективність використання ресурсів та зростання бізнесу, також називається “вигідною сталістю” [15], і вона надихнула деякі країни Північної Європи на розроблення екологічної політики щодо зменшення викидів та екологічно ефективних виробничих процесів у 1990-х рр.

Основна дискусія щодо екологічної модернізації стосується сфери її застосування, що обмежується екологічними та економічними проблемами, таким чином не включаючи таких важливих питань, як соціальна рівність, тенденції населення та справедливість між поколіннями. Також є очевидною тенденція екологічної модернізації покладатись на технологічний прогрес як на “магічну формулу” для відновлення або зміни навколишнього середовища. Усе це демонструє відсутність інтегративного підходу до сучасних глобальних та місцевих проблем, що вимагають глибших соціальних змін.

2. *Слабка та сильна сталість.* Прихильники “слабкої сталості” пропагують антропоцентричний світогляд, що люди повинні домінувати над природою і що економічне зростання (або добробут людини) може тривати нескінченно довго [16]. “Сильна сталість” є кращою для сталого місцевого розвитку, вона дозволяє забезпечити збереження адекватної кількості всіх природних активів (не постійних, оскільки населення та інші чинники змінюються також), уникаючи термінальної шкоди важливим природним ресурсам та свіdomo намагаючись вирішити ключові соціальні проблеми.

3. *Соціальна економіка, економічний розвиток громад, зелена економіка та самозабезпечення.*

Дискурс соціальної економіки виник як реакція громад на негативні наслідки соціально-економічної реструктуризації, наприклад шляхом угод про вільну торгівлю та приватизацію [17]. Хоча існує низка визначень, що призводять до суттєвих дискусій, соціальна економіка, як правило, стосується діяльності демократично контрольованих організацій та асоціацій, що реалізують соціальну та економічну місію, існують між приватним та публічним секторами та/або використовують ринок для досягнення чітких соціальних цілей [17].

Економічний розвиток громад, який часто розглядається як попередник соціальної економіки, ґрунтується на ініціативах “знизу вгору” та процесах участі громадян, що спрямовані на розвиток економічної діяльності, яка відповідає соціальним потребам та екологічному добробуту громад [17].

Соціальна економіка та економічний розвиток громад не є повністю тотожними: економічний розвиток громад орієнтований на місцевість і наголошує на колективних діях знизу вгору, тоді як соціальна економіка не обов'язково має географічну спрямованість і базується як на колективних діях, так і на індивідуальному підприємстві. Хоча соціальна економіка та економічний розвиток громад здебільшого поєднують соціальні та економічні аспекти сталості, вони можуть суттєво сприяти місцевій сталості в поєднанні зі сталим місцевим розвитком, який інтегрує екологічний вимір разом із двома іншими.

4. *Ефективне використання ресурсів, циклічна економіка та міський метаболізм.* Дослідження з використанням міських принципів метаболізму показали постійне зростання міського попиту на природні ресурси, і цей висновок сформував обґрунтування для різноманітних ініціатив щодо сталого розвитку та ефективності використання ресурсів у всьому світі. Загалом, вищезазначене демонструє прогрес в еколого-економічному вимірі сталості шляхом переходу від зусиль, спрямованих на зменшення глобального впливу людської діяльності на навколишнє середовище, до ефективності використання ресурсів і поновлення та самозабезпечення.

5. *“Соціальний” та “справедливий” аспекти сталості.* Незважаючи на існування різних визначень та інтерпретацій сталого розвитку та сталого місцевого розвитку, у більшості випадків у них є присутніми екологічні, економічні та соціальні виміри. Однак на практиці вони рідко враховуються з однаковою увагою: екологічні та економічні аспекти сталості, як правило, більш помітні, ніж соціальні аспекти, зокрема соціальний капітал. Це потенційне суспільне благо, що, як правило, недостатньо забезпечується приватними агентами та існує лише в поєднанні з довірою та взаємністю. На відміну від природного капіталу, соціальний капітал не вичерпається, якщо він часто використовується, але дуже швидко виснажить, якщо його не використовувати.

Концепція екологічної справедливості, яку можна вільно визначити як право на чисте та безпечне навколишнє середовище для всіх (або навіть на справедливий розподіл соціальних, культурних та екологічних наслідків деградації навколишнього середовища), є критично важливою для досягнення цілей сталого місцевого розвитку.

Як зазначає Еджіман [18], незважаючи на те, що екологічна сталість є фундаментальною, аспекти соціальної справедливості та добробуту повинні бути інтегровані з екологічними та економічними аспектами. Цей зв'язок він називає “якість навколишнього середовища – рівність людини” для сучасних та майбутніх поколінь. Таким чином, соціальний вимір сталого розвитку було упроваджено в науковий дискурс за допомогою таких понять, як “екологічна справедливість”, “справедлива сталість” та “спільна етична база”.

6. *Стійкість.* Тема стійкості в контексті міст виявилася дуже популярною в міському плануванні. Хоча в соціальних науках існує безліч визначень і розумінь стійкості, Міроу зі співавторами [19] дійшли висновку, що міську стійкість усе ще не було всебічно визначено, оскільки це вимагає, щоб мислення щодо стійкості враховувало складність та динаміку міських систем. Далі вони визначають стійкість міст як “здатність міської системи, – і всіх її складових соціально-екологічних та соціально-технічних мереж у часовому та просторовому масштабах, – підтримувати або швидко повертатися до бажаних функцій в умовах порушення, адаптуватися до змін та швидко

трансформувати системи, що обмежують поточну або майбутню адаптаційну здатність” [19]. На наш погляд, подібне розуміння можна цілком використовувати не лише стосовно міст, а й стосовно інших населених пунктів і територій.

Існує також інший аспект стійкості, який “стосується здатності до оновлення, реорганізації та розвитку, яка була менш зосереджена, але є важливою для дискурсу про стійкість... в стійкій соціально-екологічній системі порушення може створити можливість робити нові справи, інновації та розвиток” [20]. Незважаючи на те, що прийняття стратегій стійкості є лише частиною розроблення політики щодо сталого місцевого розвитку, територія може бути стійкою не лише щодо стихійного лиха, але і в умовах економічної чи соціальної турбулентності. Саме в цьому відношенні стійкість підтримує нормативний характер сталості, визнаючи, що стає суспільство – це таке, яке активно прагне стати кращим суспільством.

7. *Екологічний слід* – він може запропонувати значущий єдиний показник усіх глобальних екологічних впливів людської діяльності на побутовому, муніципальному, національному чи глобальному рівнях. Ступінь, на який екологічний слід людської діяльності перевищує загальну виробничу площу, є показником нежиттєздатності [7].

Екологічний слід порівнює попит людини на ресурси в цілому з відновлюваними ресурсами, доступними для споживання, тобто з біоємністю Землі. Він оцінює загальні гектари (*ga*), необхідні для задоволення попиту людини, шляхом складання всієї площі, потрібної для забезпечення цих відновлюваних ресурсів, площі побудованої інфраструктури та площі, необхідної для поглинання відходів [21].

Аналіз екологічного сліду було широко визнано за його міцні наукові основи та за те, що він безпосередньо відповідає повсякденному життю та моделям споживання, але його також критикували за певні концептуальні та методологічні недоліки, а також за неефективність, пов'язану з екологічною політикою [21]. У будь-якому разі такий підхід підтверджує, що нам потрібно мінімізувати споживання основного природного капіталу, питання полягає в тому, як цього досягти в умовах сучасних викликів при збереженні або поліпшенні якості життя.

8. *Концепція громадського здоров'я* – впливає на сталий розвиток, його планування та реалізацію, оскільки стійка громада – це також здорова громада, що означає здоров'я її громадян. Століття тому муніципалітети мали важливе значення для поліпшення здоров'я населення шляхом запобігання розповсюдженню хвороб, що тоді розглядалось як головна проблема місцевого самоврядування. Однак на здоров'я впливає фізичне та соціальне середовище, у якому ми живемо і працюємо, а також функціонування системи охорони здоров'я.

Основними умовами та ресурсами (соціальними детермінантами) для здоров'я є мир, належний притулок, освіта, харчування, доходи, стабільна екосистема, сталі ресурси та соціальна справедливість. Таким чином, здорова громада не лише забезпечує належне житло, яке є доступним, безпечним та виховує почуття гордості за місце проживання, вона виходить за межі житла для поліпшення здоров'я громадян в інтегрованому сенсі.

Важливим складником сталого розвитку є його моніторинг, який дозволяє оцінити успіх відповідних планів і заходів та виміряти їхню ефективність

в екологічному, соціальному та економічному плані. Успішний моніторинг та оцінка сталих спільнот передбачає вирішення таких питань, як залучення зацікавлених сторін, визначення проблем, що стосуються конкретних територій, та узгодження спільних теоретичних підстав і практичного бачення [7].

Міжнародна дослідницька мережа Леверхульме “Місто завтрашнього дня: міжнародне порівняння екоміст” уважно вивчила різні наявні методики, розроблені для оцінювання територіальної сталості. В її підсумковому звіті визначено, що переважна більшість систем оцінювання сталого місцевого розвитку підпадає під одну з трьох широких категорій з точки зору мети та зручності прийняття рішень: 1) оцінка результативності; 2) сертифікація, акредитація або підтвердження; 3) “інструментарій планування” [22].

Основний **висновок**, що випливає з поточного дослідження щодо оцінки ефективності сталого місцевого розвитку, полягає в тому, що цю сферу ще не повністю розроблено. Незважаючи на те, що існує багато методик, їхній розвиток, здається, відбувається. Більшість цих методик, а також і процеси прийняття рішень, які в результаті цього виникають, не визнають важливості кількох аспектів сталості: системність місцевостей; гостра потреба в інтеграції інтересів охорони здоров'я людей та довкілля; наявність “глобалізованого світу”, у якому ресурси виробляються та споживаються в різних регіонах; необхідність акцентувати увагу на соціальній інтеграції, справедливості, мобілізації суспільства та безпеці. Урахування цих аспектів потребує знаходження спільної мови між дослідниками та практиками з питань сталості та з тими особами, які формують відповідну публічну політику.

Zhydkov K. S.,

*Postgraduate Student of Political Science and Philosophy Department, KRI NAPA, Kharkiv
ORCID 0000-0002-4279-5353*

SUSTAINABLE LOCAL DEVELOPMENT: ESSENCE AND CONTENT

Sustainable local development is a holistic approach that integrates social, environmental and economic considerations into the processes and actions of local communities on their path to sustainable development. This entails progress in all forms of community joint capital: natural, physical, economic, human, social and cultural.

Despite the lack of a definitive consensus, sustainable local development, like sustainable development, has three main elements that researchers and practical workers generally agree on: the environment (biosphere and resource management), society (equity, integration, cohesion and poverty) and economics (qualitative and quantitative economic indicators).

Accordingly, several theories and factors that have influenced and / or are influencing sustainable local development over time can be identified: environmental modernization, weak and strong sustainability; social economy, economic development of communities, green economy and self-sufficiency; resource efficiency, cyclical economy and urban metabolism; “social” and “fair” aspects of sustainability; stability; environmental footprint, the concept of public health.

The main conclusion that emerges from the current study to assess the effectiveness of sustainable local development is that this area is not yet fully developed. Despite the fact that there are many techniques, their development seems to be unsystematic, without a trace. Most of these techniques, as well as the resulting decision-making processes, do not recognize the importance of several aspects of sustainability: systemic areas; the urgent need to integrate the interests of human health and the environment; the existence of a “globalized world” in which resources are produced and consumed in different regions; the need to focus on social integration, justice, community mobilization and security. Taking these aspects into account requires finding a common language between researchers and practical workers on sustainability and with those who shape the relevant public policy.

Keywords: sustainable development, sustainable local development, united territorial community.

References

1. Hodson, Mike, and Simon Marvin. (2010). Urbanism in the anthropocene: Ecological urbanism or premium ecological enclaves? *City* 14: 298–313.
2. Will, Steffen, Persson, Asa, Deutsch, Lisa, Zalasiewicz, Jan, Williams, Mark, Richardson, Katherine, Crumley, Carole, Crutzen, Paul, Folke, Carl, Gordon, Line and other (2011). The anthropocene: From global change to planetary stewardship. *Ambio* 40: 739–61.
3. Meadows, Donella H., Dennis L. Meadows, Jorgen Randers, and William W. Behrens. (1972). *The Limits to Growth*. Washington: Club of Rome.
4. Meadows, Donella H., Dennis L. Meadows, and Jorgen Randers. (1992). *Beyond the Limits: Global Collapse or a Sustainable Future*. London: Earthscan Publications Ltd.
5. Daly, Herman E. (2005). Economics in a Full World. *Scientific American* 293: 100-7.
6. Steffen, Will, Katherine Richardson, Johan Rockstrom, Sarah E. Cornell, Ingo Fetzer, Elena M. Bennett, Reinette Biggs, Stephen R. Carpenter, Wim de Vries, Cynthia A. de Wit, and et al. (2015). Planetary boundaries: Guiding human development on a changing planet. *Science* 347: 1259855.
7. Roseland, Mark. (2012). *Toward Sustainable Communities: Solutions for Citizens and Their Governments*, 4th ed. Gabriola Island: New Society Publishers.
8. Sartori, Simone, Fernanda Latronico, and Lucila Campos. (2014). "Sustainability and Sustainable Development: A Taxonomy in the Field of Literature." *Ambiente & Sociedade* 17: 1–20.
9. Berke, Philip R. and Maria Manta Conroy. (2000). Are We Planning for Sustainable Development? *Journal of the American Planning Association* 66: 21–33.
10. United Nations. (2015). *Adoption of the Paris Agreement (FCCC/CP/2015/L.9/Rev.1)*. Paris: United Nations.
11. Harlan, Sharon L., and Darren M. Ruddell. (2011). Climate change and health in cities: Impacts of heat and air pollution and potential co-benefits from mitigation and adaptation. *Current Opinion in Environmental Sustainability* 3: 126–34.
12. Bayulken, Bogachan, and Donald Huisingsh. (2015). A literature review of historical trends and emerging theoretical approaches for developing sustainable cities (part 1). *Journal of Cleaner Production* 109: 11–24.
13. UN HABITAT. (2015). *International Guidelines on Urban and Territorial Planning: Towards a Compendium of Inspiring Practices*. Nairobi: UN HABITAT.
14. De Jong, Martin, Simon Joss, Daan Schraven, Changjie Zhan, and Margot Weijnen. (2015). Sustainable-smart- resilient-low carbon-eco-knowledge cities; making sense of a multitude of concepts promoting sustainable urbanization. *Journal of Cleaner Production* 109: 25–38.
15. Du Plessis, Chrisna. (2012). "Towards a regenerative paradigm for the built environment. *Building Research & Information* 40: 7–22.
16. Williams, Colin C., and Andrew C. Millington. (2004). The Diverse and Contested Meanings of Sustainable Development. *The Geographical Journal* 170: 99–104.
17. Gismondi, Mike, Sean Connelly, Mary Beckie, and Mark Roseland. (2016). *Scaling Up*. Athabasca: Athabasca University Press.
18. Agyeman, Julian. (2008). Toward a 'just' sustainability? *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies* 22: 751–56.
19. Meerow, Sara, Joshua P. Newell, and Melissa Stults. (2016). "Defining urban resilience: A review." *Landscape and Urban Planning* 147: 38–49.
20. Folke, Carl. (2006). Resilience: The emergence of a perspective for social-ecological systems analyses. *Global Environmental Change* 16: 253–267.
21. Rees, William E. (2006). Ecological footprints and biocapacity: Essential elements in sustainability assessment (Ch 9). In *Renewables-Based Technology: Sustainability Assessment*. Edited by Jo Dewulf and Herman Van Langenhove. Chichester: John Wiley and Sons.
22. Joss, Simon, Robert Cowley, Martin, de Jong, Bernhard, Muller, Boom Soon Park, W. Rees, Mark Roseland, and Yvonne Rydin. (2015). *Tomorrow's City Today: Prospects for Standardising Sustainable Urban Development*. London: University of Westminster.

Надійшла до редколегії 15.05.2021 р.